

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

2001 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2001

1

VILNIUS 2002

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2001

1

VILNIUS 2002

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS
Vilniaus universitetas

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Bronius MAKAUSKAS
Lenkijos MA istorijos institutas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio Universitetas

Redakcinės kolegijos adresas:
Kražių g. 5, 2001 Vilnius
<http://www.crosswinds.net/~istorija/lim.html>

REDAKCIŅĒS KOLEGIJOS ŽODIS

Pristatomas *Lietuvos istorijos metraštis. 2001 metai, 1*, pradeda metraščio nepertraukiamo leidimo ketvirtąjį dešimtmetį. Atsižvelgiant į Lietuvos politinio, valstybinio gyvenimo aplinkybes, toks amžius yra pakankamai solidus. Nuo 1971 m. kasmet pasirodydavo ir tebepasirodo *Metraščio* tomas, kuriame skelbiami naujausi Lietuvos ir užsienio šalių istorikų atliktų Lietuvos istorijos ir istoriografijos, etnologijos ir archeologijos tyrinėjimų rezultatai straipsnių, šaltinių publikacijų, apžvalgų, recenzijų ir kitokiais pavidalais.

Lietuvos istorijos metraštis tapo ir išliko rimtu mokslo leidiniu, objektyviai parodančiu istorijos mokslo būklę Lietuvoje, jo pasiekimus ir spragas. Dauguma per tą ilgą laiką *Metraštyje* skelbtų straipsnių, šaltinių publikacijų, recenzijų ir kitų žanrų tekstų buvo parengti laikantis istorijos mokslo metodinių reikalavimų, turi išliekamąją mokslinę vertę. *Metraštis* labai prisidėjo prie Lietuvos istorikų mokslinio kūrybingumo skatinimo, prie Lietuvos istorijos tyrinėjimų įvairinimo, absoliuti dauguma skelbiamos medžiagos temų pasirinkimu, metodiniais parametrais, moksliniu objektyvumu įtvirtino istorijos moksle ir visuomenėje rimto ir atsakingo darbo prestižą.

Visa tai lėmė *Lietuvos istorijos metraščio* redakcinės kolegijos bei autorių pozicijos ir darbas. Per visą *Metraščio* gyvavimo laiką netrūko mokslininkų, kurie, pasirinkę istorijos mokslą asmenybės realizavimo erdve, dar totalitarinio režimo sąlygomis nepasidavė ideologiniam apdorojimui, išlaikė blaivų žvilgsnį į politinę realybę ir ištikimybę mokslo reikalavimams. Netgi atrodo, kad tokių jau tada buvo dauguma ir būtent jų parašyti tekstai ar redakcinis darbas yra didžiausias *Metraščio* turtas. Nėra galimybių ir reikalo

čia pažerti ilgą pavardžių eilę, tačiau nepaminėti labiausiai *Metraščiui* nusipelnusių, daugiausia jam žinių, laiko ir jėgų atidavusių būtų visiškai neatsleistina. Visus 30 metų jo redakcinėje kolegijoje dirbo Vytautas Merkys (1988–2001 m. redakcinės kolegijos pirmininkas), Vacys Milius ir Rita Strazdūnaitė, kurių įnašas į *Metraščio* leidybą ir yra svariausias. Jie, taip pat ilgamečiai redakcinės kolegijos nariai Leonas Mulevičius (1927–1993), Adolfas Tautavičius, Antanas Tyla ir visas būrys čia neįvardijamų buvo aukšto mokslinio *Metraščio* lygio tiek sovietmečiu, tiek nepriklausomybės metais, garantai.

Dabar skaitytojams teikiama *Lietuvos istorijos metraščio* tomą rengė nauja redakcinė kolegija. Ji perėmė iš V. Merkio vadovautos redakcinės kolegijos gerai sutvarkytą leidinį. Tai labai palengvino naujosios redakcinės kolegijos darbą ir kartu pateikė sunkią aukšto *Metraščio* lygio išlaikymo užduotį. Pagrindiniai darbo principai, tarp kurių reikia įvardyti atvirumą Lietuvos ir užsienio istorikams ir tyrimų objektų bei temų įvairovei; mokslinio aktualumo, bet ne konjunktūrinio blaškymosi, išpažinimą; privalomo skelbiamos medžiagos mokslinio metodinio lygio ir objektyvumo užtikrinimą istorijos mokslo metodų ir tematikos įvairovės kontekste; dėmesį visuomenės ir istorikų profesionaliems poreikiams, – visa tai privalo būti redakcinės kolegijos darbo kryptį ir stilių formuojančiais principais.

Nenumatoma keisti *Metraščių* iš esmės. Turi išlikti laiko patikrinta struktūra, aukšti reikalavimai autoriams ar, tiksliau sakant, jų darbų kokybei, redakcinės kolegijos narių atsakomybė. Kartu žinant, kad Lietuvos istorijos mokslas tebeturi daug neišspręstų dalykinių ir organizacinių problemų, *Metraščių* pasiryžęs inicijuoti tų problemų įvardijimą ir nagrinėjimą, pagal savo galimybes padėti jas spręsti.

Viena iš priemonių turėtų būti Lietuvos istorijos erdvę visais įmanomais parametrais (temų, metodų, tyrimo objektų, žanrų) praplečiančių tyrinėjimų skelbimas. Štai ir šiame tome greta naujausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos tyrinėjimų, greta tarsi proginių, bet iš tikrųjų mokslui dar nežinomą medžiagą ir išvalgas pateikiančių Redos Griškaitės ir Zitos Medišauskienės straipsnių, skirtų Stanislovo Moravskio 200 gimimo metinėms, spausdinami Dariaus Staliūno ir Andrzejus Nowako straipsniai, priskirtini prie vadinamosios visuotinės istorijos, tarsi ir ne Lietuvos istorijos, bet moksliskai aktualūs ir naudingi Lietuvos istorijos mokslui.

Pagrindinė *Metraščio* užduotis yra naujų mokslinių tyrinėjimų rezultatų skelbimas. Bet jis turi ir kitą pareigą – būti tarsi Lietuvos istorikų bendruomenės gyvenimo metraščiu, leidiniu, kuriame galima būtų rasti visapusišką istorikų profesinio gyvenimo ir darbo vaizdą, kur būtų nušviečiamos naujienos, istorikų pasiekimai ar juos varginančios problemos, aptariami būdai, kaip tas problemas spręsti.

Tokiame kontekste labai svarbus informacijos apie istorijos mokslo raidą, istorikų ir istorijos mokslo institucijų gyvenimą pateikimas skaitytojams. Norima stiprinti recenzijų, informacijos apie mokslines konferencijas poskyrius, t. y. visą informacinį *Metraščio* bloką. Šių mažųjų istoriografijos žanrų prestižas tarp mūsų nėra didelis, kol kas nepavyko gerokai sustiprinti minėtų poskyrių, tačiau redakcinė kolegija neatsisako savo siekių, laukia istorikų talkos. Čia taip pat dera išsamios informacijos apie Lietuvos istorijos mokslo institucijas ar visuomeninius susibūrimus tėvynėje ir užsienyje pateikimas; šiame tome – tai Arthuro Hermanno straipsnis.

Pagaliau daugiau nei iki šiol dėmesio žadama skirti Lietuvos istorijos tyrinėtojams, *Sukakčių* skyriuje ir kitomis progomis supažindinti skaitytojus tiek su Lietuvos istorikais, tiek su Lietuvos istoriją tyrinėjančiais kitų šalių mokslininkais ir jų darbais. Lietuvos istorikai ir iki šiol buvo pakankamai išsamiai pristatomi, o iškiliausi mūsų užsienio kolegos *Metraštyje* tik retkarčiais būdavo paminimi. Lietuvos istorijos tyrinėtojų geografija plečiasi, ir tai yra Lietuvos reikšmės ne tik praeityje, bet ir dabartyje, pripažinimas. Mums patiems dera tuos žmones gerai pažinti, ir *Metraštis* pasirengęs padėti tai padaryti.

Viena iš objektyviai egzistuojančių *Metraščio*, kaip ir kiekvieno metraščio, ydų – ilgas ir lėtas jo rengimas. Autoriams prailgdavo laukti, kol jų darbai bus paskelbti, praktiškai buvo neįmanoma organizuoti mokslinių diskusijų, keitimosi nuomonėmis, vėluodavo informacinio bloko žinios. Pagaliau pernelyg išaugo *Metraščio* apimtis, jis tapo nepatogus naudotis. Todėl buvo nuspręsta kasmet leisti dvi *Metraščio* dalis. Jų struktūra bus tokia pati, tik pirmosios dalies informaciniame bloke bus pranešama apie atitinkamų metų pirmojo pusmečio įvykius, antrojoje dalyje – antrojo pusmečio. Tikimasi, kad sutrumpėjus konkrečios dalies rengimo ciklui *Metraštis* taps operatyvesniu leidiniu, nors akivaizdu, kad visas problemas, susijusias su operatyvumu, gali išspręsti tik kelis kartus per metus pasirodantis žurnalas.

Tarp neišspręstų redakcinių problemų liko tikrinių vardų rašyba. Čia ne vieta detaliai šią problemą aptarinėti, tačiau skaitytojas pastebės tam tikrus tokių vardų rašybos nevienodumus. Ypač problemiška atrodo senesniųjų, XIII–XIX a. lietuvių asmenvardžių, dažnai užrašytų kitakalbiuose šaltiniuose, ne lietuvių kalba, išsaugojusių šaltinių kalbų, ne autentiškas lietuviškąsias, formas, rašyba. Šiuos reikalus redkolegija tikisi atidžiai aptarti artimiausiuose tomuose, ji bus dėkinga pateikusiems ją sutvarkyti pasiūlymų, kaip vienas iš tokių pasiūlymų gali būti Felikso Sliesoriūno straipsnyje vartojama rašyba.

Baigdami naujosios redakcinės kolegijos žodį kviečiame Lietuvos istorijos tyrinėtojus skelbti visų žanrų medžiagą, t. y. straipsnius, šaltinių publikacijas, istoriografijos pozicijų recenzijas ir anotacijas, informacijas apie konferencijas ir kitus istorijos mokslo įvykius *Lietuvos istorijos metraščio* puslapiuose ir padėti palaikyti jo mokslinį lygį kokybiškais darbais, rašyti apie istorijos mokslo problemas ir jų sprendimo būdus, teikti pasiūlymų, kaip gerinti metraščio struktūrą, turinį, darbą.